

POETSKI KONTINUITET

(Darija Žilić: *Svanuće*, Biakova, Zagreb, 2018)

Darija Žilić sklona je priznati da za razliku od drugih tekstova njezine pjesme zahtijevaju posebne momente potrebe za transpozicijom misli i emocija, doživljenog i pročitano, kada se ispisuju gotovo u dahu. U ovom autorskom opusu koji broji više od deset kritičkih i teorijsko-esejističkih knjiga, kao i dvije knjige kraćih proznih zapisa, najmanje je pjesničkih naslova. I doista, kao da se poetska muza autorici uvijek i nepogrešivo osmijehne onda kada nastupi zamor od pisanja o knjigama drugih autor(ic)a.

Kroz nekolicinu kritičkih, recenzentskih i stilističkih zahvata prvih dviju stihobirki Darije Žilić¹ naglašavane su kumulativnost i korporalnost lirskoga diskursa, stvarnosnost i narativnost, poetska imaginacija za koju je vezana antropološka i povijesna topika, pozicija subjekta – impostacija u predmetnu stvarnost (ženski, feministički angažman u kulturi), emocionalno i erotsko relacioniranje prema Drugome i sebi, referentno raspršena nostalgija.

Svanuće je autoričina treća zbirka koja pristiže nakon višegodišnjeg pjesničkog mirovanja i kojom se potvrđuje poetski kontinuitet. Baš kao i prethodnice, koncipirana je u jednom ciklusu. Ta kompozicijska homogenost svake od zbirki, te njihova organska cijelost, upućuje na periodičnost ovoga pjesništva koje se aktualizira u različitim životnim fazama i čiji je razvitak praćen zatvaranjem starih i otvaranjem novih iskustvenih horizonta. (Suvišnu tezu o autobiografizmu ovdje tematizirane, ali i bilo koje druge poezije treba samo staviti u zagradu, jer je njezino mjesto u klasifikacijama autobiografskih žanrova nejasno, zapravo posve upitno.) Recenzentica Irena Matijašević naglašava dijarizam autoričina lirskog izričaja koji se ogleda u zapisivanju onog običnoga koje se prožima *nadnaravnim događajem riječi* kao nadomjestkom izvana percipirane životne besadržajnosti. Tin Lemac, urednik knjige, iščitava nadogradnju i resemantiziranje prethodne poetske pozicije te približavanje teksta i svijeta pri kojem *metafora teksta postaje metaforom života* – raznorodna motivska asocijativnost, sumirana doživljajnost i ekstatično-ćutilni modus, kretanje između unutarnjeg i izvanjskog, svakodnevice i arhetipiziranih predodžbi čovjeka i svijeta.

U središtu su poetizacije prijelazna razdoblja i stanja – tranzitni mjeseci i smjene godišnjih doba, meteorološke pojave koje remete ritam svagdana, zacjeljenje povrede, blag-

¹ O pjesničkim knjigama *Grudi i jagode* (AGM, Zagreb, 2005) i *Pleši, Modesti, pleši* (Algoritam, Zagreb, 2010) pisali su Hrvoje Jurić, Sanjin Sorel, Nikola Petković i Tin Lemac.

dani i kalendarski vrhunci koji najavljuju malu apokalipsu ili tek obećavaju (samo)obnovu. „O velikim spremanjima“ pjesma je s motivom proljetnog raspremanja ormara, sezonskog rituala koji uvijek poziva na sabiranje, prihvaćanje potrošnosti stvari, iluzija, pa i vjere u ljude. Vrećice s lavandom su „izgubile miris i sad su samo / kao male nakupine pijeska koji šušti pod prstima i teče / kao vrijeme koje sve brže prolazi [...] Velike priče razdrobljene kao komadići leda / i samo sitna jastva svuda oko nas.“

Lirska bi se kazivačica iz prethodnih zbirki od izvanjskoga štitila sanjarenjem, fenomenološki shvaćenim kao samovrednovanje, izravno uživanje u vlastitom biću (G. Bašlar). Kozmos vlastite sobe – u koji se nekada utjecalo kao u *ružičasti logor*² i u kojem se povlačilo u *krevet od džema*³ pretrpan knjigama – sada potresaju neki drugi spoznajni nemiri. U pjesmi „Biljka, ja“ kazivačica se pita postoji li razlika između nje i sobne biljke („moje su ruke manje zelene, noge niti ne osjećam“) koja kao da joj se počinje primicati („Ako napravim pokret, biljka će doći u krevet, / i pustiti korijenje na bijeloj plahti, kao usred svemira“). Ali u međusobnoj krađi svjetlosti svaka ostaje u svojoj nepomičnosti – antropomorfizirana biljka nijema i uznemirujuće prisutna, a kazivačica zapitana: „Koje je moje poslanje? Svrha svijeta? / Tko nas uopće može razlikovati? // Čekam večernje rituale: kremu od vazelina i ulja, / malo sira i molitvu. / Biljka će se, nadam se, udaljiti.“

Karakterističan je motiv knjige (u prethodnoj će zbirci lirska kazivačica hiperbolički konstatirati da joj je „knjiga / o Holokaustu bliža od tijela golog muškarca“).⁴ Za povijesnom se knjigom (i uputno je spomenuti da je autorica pored književnosti diplomirala i povijest) sada poseže pri učenju za ispite, te nije slučajno da se radi o noćnim čitanjima kada se pomute java i san, život i knjiga, zaledi prostor i vrijeme: „Oko pet sati, automobili bi prolazili ulicom, / bljesak svjetla zaustavljao se na slikama Smrti i Rata. / Na samoj granici tame i svjetla, utihnule su trublje i / zaspali su pobunjeni mornari u dalekim lukama. / Može li se jasno odrediti gdje je prošlost? pita me netko. / Znaš li kada započinje nova era? A hladni ratovi?“ Usvajanje suhoparnih činjenica zasićuje, pogled se usmjerava na snijegom zatrpani pločnik i mašta o bjelini koja može prekriti sve prošlosti i njihove konstrukcije: „Moja kosa na vrhovima je sijeda, bijela kao snijeg / a oko nje crni grumeni kao lavlje grive. / Kao duboke jame povijesti iz kojih se, / ućeci večeras povijest, pokušavam izvući.“ Evocira se poetika *male povijesti* kakvu piše poezija Vislave Šimborske⁵ koju zanima ono što se događa nakon velikog povijesnog događaja, koja se *uzbuđuje pojedinačnim*⁶ i u kojoj individualno harmonizira s općim. „Kuće“ oslikavaju klasnu, obiteljsku, osobnu pozadinu: „Očevi su sagradili kuće, s dva kata / i velikim potkrovljem. [...] Ali, kuće

² Metafora iz eponimne pjesme u zbirci *Pleši, Modesti, pleši*.

³ Metafora iz istoimene pjesme u zbirci *Grudi i jagode*.

⁴ Druga strofa pjesme „Spora duša“ iz druge zbirke.

⁵ Čemu je Darija Žilić posvetila esej sadržan u knjizi *Muza izvan geta: ogledi o suvremenoj književnosti* (Biakova, Zagreb, 2010).

⁶ Parafraza stiha V. Šimborske.

sada stoje kao vojnici bez oružja, krovovi su / puni grafita, na stolovima ostaci gozbe, / a na zidovima više slike slabih impresionista.“

Upravo u poetici velike poljske pjesnikinje Darija Žilić pronalazi uporište jednostavnosti vlastitog izričaja u kojem se prvenstvo daje misaonoj i osjećajnoj neposrednosti nad hermetičnošću i jezičnim poigravanjem. Ovdje se, dakako, ne doseže takav vanvremenski klasicistički omjer i ironijska suptilnost. Izdvaja se nekoliko blistavijih trenutaka poput „Kraja rata“: „Ako je danas proglašen kraj jednog rata, / možemo samo odahnuti, / zaklopiti knjigu, prošetati na svježem zraku, / zaboraviti malograđane, pojesti sladoled, podragati psa, / kupiti sadnice paradajza, otići na plac po svježe rezance, / poslati poljubac prijatelju. / Možemo zaboraviti sitne pakosti, / uzdrhtale nemire, podjele i 'nesretne povijesti'. / Možemo odložiti pribor za jelo, jesti prstima kuhano povrće / i zamišljati kako bi izgledao kraj svijeta, ako se ikada dogodi. / U zraku je prsnula velika bomba i zalila je vrtove umornih žena, / projektili su sagorjeli u zraku i spojile su se dvije nacije. / Kraj rata, na kraju dana donosi olakšanje / i donosi sliku sunca koje nestaje na obzorju, / crvenom i mekom kao što je dječja ruka.“

Već se navedenim primjerima naglasila prevlast slikovne komponente. Metaforizacija se pretežno zasniva na otvorenoj poredbi – figuri koja eksplicira sličnost među predmetima i pojavama⁷ i kojom se nadaže pojmiti način na koji lirska kazivačica doživljava stvarnost, na koji je (pre)osmišljava i preobražava. Pjesma katkad kreće od vrlo jednostavne usporedbe („Kao mala ptica u čiji kljun svakog / dana stotine drugih ptica ubacuju / mrvicu kruha, tako se osjećaš“), katkad se ulančavanjem poredbenih članova širi poetska rečenica i čini strofu u cjelini („Zapaljena je svijeca i čitanje može započeti: vjera i sumnja, jedna iza druge, kao dvije slike / bez okvira, kao močvara koja se otvara uvijek / i svuda gdje postoji svijest o nedovršenosti svijeta“) ili se usporedba osamostaljuje kao zaseban stih, na kraju pjesme i kao poanta („Zaborav u / cvijeću koje već godinama buja ispod balkona / i proriče prašumu koja će se jednom baš na / ovom mjestu dogoditi. / Kao obična kiša ili grād“). Začudna usporedba dovodi do fantastizacijskih ucjepljenja. „Početak grmljavine“ potiče na apokaliptične imaginacije, prizori s izleta prevode se u kozmogonijsku predstavu: „Ništa nije slučajno, / te zelene poljane i samostan, žene / koje čekaju, crni jarčić na povezu, / vino, muzeji na otvorenom, šuma koja se / širi, nema joj kraja. Kao niti slutnjama. [...] Objavila si život, kao vijest, / kao spoznaju, / zaustavila dah, a ljudi oko tebe okreću ti / napokon dlanove i gledaš čistinu koja se razvija ispred, / kao šumu koja se širi i kojoj nema kraja.“ Poređenjem se konkretizira nešto nestvarno, ali ipak doživljeno, primjerice u „Snu“ u koji kazivačica zapada tijekom čitanja knjige o neoplatonizmu susreće se i vodi ljubav s bogolikim plavokosim mladićem – senzacija iz sna predočava se (tek) slikom nečeg čulima dostupnog: „Trenutak orgazma bio je kao slika / šalice kave koju sam popila u to rano jutro.“ Poetizira se posjet galeriji i gledanje bijelih

⁷ Za razliku od metafore koja je implicira, kako u *Teoriji metafore* (Znaci, Zagreb, 1983) tumači Ante Stamać.

i crvenih cvjetova na platnima Džordžije O'Kif koji se interpretira daljnjim jezičnim slikanjem: „Crvenonarančasti cvijet, čini se, raste i sad, dok ga gledam. / Nema stabljike, nema zemlje, odakle dolazi? / Izgleda kao srce pogubljene životinje, koje titra još uvijek.“ Možda je baš jedan od cvjetova američke slikarice dodatno semantiziran procvjetao u pjesmi „Iznutra“: „Jer spoznaja je tvoja i njegova, / u cvijetu bijelom koji se pojavio / na ovoj hladnoći, usprkos svemu.“

Upečatljive su dvije pjesme posvećene urednicima kojima se lirska kazivačica ispričava jer ne uspijeva u zadanom roku poslati dogovorene prikaze knjiga. Prva „Nemogućnost“ je posve tjelesna: „Čim započnem čitati, tijelo se uznemiri, pojave se dvije slike, / nekoliko boja i par misli. Onda se odmah / noge pokreću, neka neobjašnjiva toplina prelazi po grudima / i stvara udubljenje odmah ispod prsnog koša. / Pritisak donosi otklon od linearnosti i moguće je / tek zaboraviti uzroke i posljedice i hvatati u zraku / tri slike koje su se povezale odmah iznad glave, negdje / blizu bijelog plafona.“ Drugu je pak uzrokovala trenutna privučenost ekranom i njegovom pogubnom *površinom*: „Onda mi pogled, umjesto na stihove, / odluta na Instagram, na tirkizno plavo more koje se / prelijeva preko rubova ekrana zajedno s reklamama. [...] Uostalom, tirkizno more svuda će se / prelititi, na jahtama ležat će pjesnici i bolesnici, naftni magnati, / kako da uopće zamislim dubinu nakon svega?“

Kazivačica jedne od priča Darije Žilić pitat će se: „Tko kaže da i kritika nije iracionalan proces?“⁸ Uistinu, ponekad je i za sastavljanje kritičkog teksta presudan taj tren otkrivenja – epifanije u kojoj su se ove pjesme najčešće pokretale i konstituirale.

⁸ Iz autoričine priče „Popodne“ (*Iščekivanje*, Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, 2018).